

A Tápió-Galga-Zagyva hordalékkúp-síkság gerincesállat-világa

ENDES Mihály
Debrecen

ABSTRACT: (Vertebral animals of the Tápió-Galga-Zagyva alluvial cone flatland) This paper deals with the vertebrata fauna of Tápió-Galga-Zagyva alluvial cone flatland from oecological and faunistical points of view. 190 species had been found there or could be got data concerning of them. The theoretical methods of the treatment is the same as in the quoted former paper of author. During the examination of the fauna zoogeographical questions come up too.

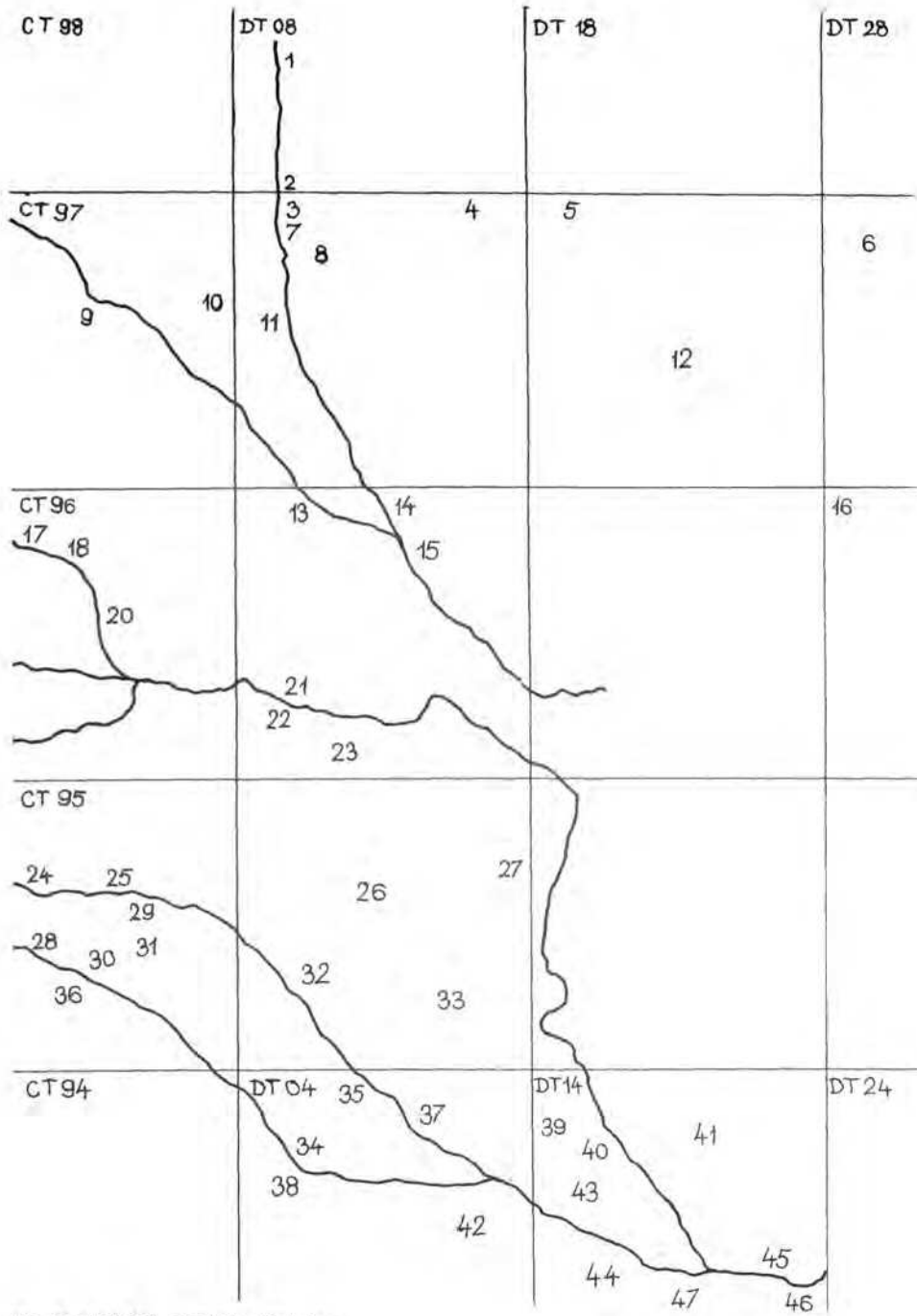
Az Észak-alföldi hordalékkúp-síkság legnyugatabbra fekvő kistájcsoportja a címben szereplő vidék, amelyen három megye: Heves, Pest és Szolnok osztozik. A Gödöllői-dombságtól és a Mátra-aljától jól észrevehető tereplépcső választja el Tápióbicske-Tápiótság-Tura-Hatvan-Hort vonalában. Délen Tápióbicske és Tápiószőlős között húzható meg a határ. Ez keleten a legkevésbé éles, s a Gyöngyös-Tarna hordalékkúp-síkság, alatta pedig a Jászszági-sík szomszédosak vele, Csány-Jászárokszállás-Pusztamonostor-Szentlőrinc-káta-Tápiószéle között. É-ÉNY-ről D-DK felé 130 m körüli magasságról 100 m-re alacsonyodik.

A terület a kialakító folyók hordalékkúpjainak megfelelően genetikailag további kistájakra, majd újabb részekre osztható /SZÉKELY/. Ez elsősorban geomorfológiai adatok alapján indokolt, ám mint később látni fogjuk, a recens biogeográfiai elemzések eredménye ebbe nem teljesen illeszthető bele. Az éghajlati viszonyokra utaló adatokat csak az egész középtáj vonatkozásában találtam, s azokat a szomszédos kistáj ismertetésekor már felhasználtam /ENDES/. Annyit azonban tudnunk kell, hogy a Mátra áramlásmódosító hatása itt már nem érvényesül, s így az éghajlat csak mérsékelten száraz és a hóréteg is többnyire vastagabb /PÉCZELY/.

A fő folyó az itt még elég nagy esésű Zagyva, amelybe a Galga, a Felső- és az Alsó-Tápió, végül ezek egyesülésébe a Hajta-patak is beletorkollik. A nagyobb lejtés miatt vidékünkön hosszantartó árvizekre nem kell számítani. A patakokon kisebb halastavakat, víztárolókat duzzasztottak, s sokfelé találunk öntöző és belvízlevezető csatornákat. Ugyanakkor a nagyobb természetes vizek, mocsarak, állandó vizű laposok legnagyobb részét lecsapolták.

A jelenkori felszín anyagai közül a nyugati, délnyugati vidéken a folyóvízi homok uralkodó, amelyet a Tápió szállított, s amelynek jelentős része buckákba rendeződött. A Zagyva és a Galga hordalékkúpjain viszont folyóvízi agyagok, iszapok találhatók, amelyre sokfelé löszös takaró települt. Jellemzők az enyhén hullámos, hosszan elnyúló hátak, amelyek között holtmeder-sorok és szélbarázdák, valamint buckák is találhatók.

Az utolsó természetes kép botanikai szempontból történő rekonstrukcióját ZÓLYOMI végezte, s eszerint vidékünk a Crisicum sorolandó, közelebről a "tatarjuhatos lösztölgyesek zónájába". Ugyanő kiterjedtebb lösz-sztyepréteket is említ. Ezek azonban mára nyomtalanul eltűntek. SOO az Észak-alföldi hordalékkúp-síkság florisztikai határát viszont csak a Zagyva vonalában húzza meg. Vizsgálataim alapján arra a következtetésre jutottam, hogy kistájcsoportunk délnyugati fele már a Duna-Tisza közti flórajárásba /Praematrix/ tartozik. Megtaláltam itt a homokpusztagyepet /Festucetum vaginatae danubiale/, homokpusztaréteget /Astragalo Festucetum rupicolae danubiale/, de ezt támasztják alá az erdei fenyővel, valamint nemesnyárral beültetett homokdombok homoki árvalányhajas /Stipa sabulosa/ faciesei, vagy a kereklevelű harangvirág /Campanula rotundifolia/ felbukkanása, amely egykori nyílt, homoki, pusztai tölgyes /Festuco-Quercetum roboris danubiale/ is jelezhet. Tura-Tápiószecső vonalától ÉK-re viszont már főbb anyagok uralkodnak /SZÉKELY/, s válik jellemzővé a Crisicum vegetációja. Ugyanakkor nem vitatható a határterületek átmeneti jellege sem.

Az észlelési pontok térképe .

Ami pedig az állatvilágot illeti, még gerinces szinten is találhatók karakterfajok, így a lápi póc, homoki gyík, erdei pacsirta /e fajokat sem másutt az észak-alföldi hordalékkúp-síkságon, de a Közép-Liszavidéken sem találtam meg sehol/, amelyek az előzőekben írottakat alátámasztani látszanak.

Az eddigiekben ismertetett területen 1981 és 1986 között végeztem anyaggyűjtést. Ennek eredményeként 190 gerinces fajt jegyezhettem fel, amelyből Pisces 32, Amphibia 10, Reptilia 5, Aves /csak fészkelők/ 108, Mammalia 35 faj volt. Értékes adatokhoz jutottam a gyöngyösi Mátra Múzeum gyűjteményének áttekintésekor, s e helyen köszönöm meg SOLTÍ BÉLA szíves szóbeli közléseit is.

Anyagom feldolgozását az előző munkámban /ENDES/ ismertetett módszerekkel végeztem. Ez elsősorban az általános ökológiai jellemzés gondolatmenetére és a típussterületek leírására vonatkozik, jóllehet ez utóbbiak között - még rokon genetikájú, s egymással szomszédos kistájak esetében is - jelentős különbségek adódhatnak. A lelőhelyek azonosításának megkönnyítésére az UTM hálózat rendszerét használtam.

ÉSZLELÉSI PONTOK LISTÁJA TÍPUSSTERÜLETEIK FELTÜNTETÉSÉVEL

1. DT 08: Lőrinci-tó: I., II.
2. : Hatvan: III., VIII.
3. CT 97: Cukorgyári-tavak: II., III.
4. DT 07: Bekény-alja: II., V.
5. DT 17: Csány: VIII.
6. DT 27: Jászárokszállás: VIII.
7. DT 07: Zagyva-folyó Hatvannál: I.
8. : Hegyeshalom: III., IV., V., VIII.
9. CT 97: Tura: V., VIII.
10. : Tövises-dűlő: IV.
11. DT 07: Boldog: VIII.
12. DT 17: Jászágó: VIII.
13. DT 07: Galga-patak Jászfényszaru-tól DNY-ra: I.
14. : Zagyva-folyó Jászfényszarunál: I.
15. DT 07: Jászfényszaru: VIII.
16. DT 16: Pusztamonostor: I., IV., VIII.
17. CT 96: Hajta-patak Zsámboktól ÉNY-ra: I.
18. : Zsámbok: VIII.
19. : Kórós: V.
20. : Hajta-patak Zsámbok alatt: I.
21. DT 06: Hajta-patak Icalmásnál: I.
22. : Ióalmás: VII., VIII.
23. : Boldogkátai-erdő: VII.
24. CT 95: Tápiószecső: VIII.
25. : Újerdő: VII.
26. DT 05: Szentmártonkáta: V., VIII.
27. : Alsőegreszkáta: VIII.
28. CT 95: Alsó-Tápió Tápiószecső alatt: I.
29. : Felső-Tápió Tápiószecső alatt: I., VIII.
30. : Tápiódűlő-erdő: VII.
31. : Tápiószecsői-tó: I.
32. DT 05: Homokerdő: V., VII.
33. : Nagykáta: VIII.
34. DT 04: Alsó-Tápió Tápióticske alatt: I.
35. DT 05: Alsótápió /ter./: IV., V., VI., VII.
36. CT 95: Felső-Tápió Tápiósáp felett: I.
37. DT 05: Felső-Tápió Nagykáta alatt: I.
38. DT 04: Tápióticske: VIII.
39. DT 14: Göboly-járás: IV., V.
40. : Hajta-csatorna: I.
41. : Farnos környéke: I., II., IV., V., VII., VIII.
42. DT 04: Tápiószentmárton: VIII.
43. DT 14: Farnosi-erdő: V., VI., VII.
44. DT 04: Sőregi-erdő: V., VI., VII.
45. DT 14: Tápió-patak /egyesült/ Tápiószelénél: I.
46. : Tápiószele: VIII.
47. : Ürgés: V., VI.

A TÁPIÓ-GALGA-ZAGYVA HORDALÉKKÚP-SÍKSÁG TÍPUSTERÜLETEI

I. Állandó, nyílt vízű: A mozgó (patakok, folyók) és állóvizek (tavak, kubbikgödörök, vízét csak időszakosan vezető belvízi és öntözőcsatornák). Utóbbiakban lebegő és gyökerező hínár található. Itt élnek a reofil, illetőleg stagnofil halak, bár ez nem jelent merev besorolást. Ez a kétélteük összes fájának szaporodóhelye. E szempontból a DT 14: 41 (Farmos környéki csatornák, vízállások) szerepe kiemelkedő jelentőségű. Egyes fajok, pl. tarajos gőte, vöröshasú unka, kecskebéka, tavi béka állandóan itt tartózkodnak, de a többiek lárvái is hosszú időt töltenek benne. Ugyanez vonatkozik két hullófajra, a mocsári teknősré és a vízisiklóra, amelyek viszont szárazon rakják tojásaikat.

II. Nadasok. Túlnyomórészt az állóvizek széleiben kialakult magas, légyszáru vegetáció alkotja. Számos sztenotop madár (főként vöcskök, gémekek, récék, guvatfélék, nádi énekesek (és néhány emlősfaj) vizicickány, kőszapocok, pészmapocok, törpe egér, vidra) él itt.

III. Nedves-száraz (mozaikos) iszapfelszín. Ide sorolhatók a cukorgyári derivítotavas és a kavicsbányamedrek szélei, szigetei. E típusterület csak néhány speciális igényű madárfaj számára nyújt megfelelő életteret: kis lile, gólyatöcs (alkalmilag). Figyelemreméltó a billegető cankó április végi előfordulása.

IV. Magas vegetációjú, részben zombékos, nedves rétek. Kis kiterjedésűek. Jellemző kétélteük a pettyes gőte és a hosszúlábú mocsári béka. Előzőhöz hasonlóan kis faj- és egyedszámában élő sztenotop madárfajok számára kedvezőek. Ilyenek egyes limikolák (nagy goda, piros lábú cankó), továbbá a rozsdás csaláncsúcs és a sárga billegető.

V. A magas vegetációjú, száraz rétek. Vidékünkön speciálisak az ültetett erdei fenyőerdők tisztásain, irtásain, domboldalokon kialakult homoki árvalányhajás fűcsereszék, ahol a zöld gyík, s az erdei pacsirta gyakori. Mindenütt jellegzetes a fürge gyík. Agrárkútúrákon, gyomterületeken telepednek meg a madarak közül a tyúkfélek, a pacsirták, a cigány- csaláncsúcs és a pityerek. Ezek a típusterületeken találjuk meg a fehérfogú cickányokat, a rágcsáló kismemlősök legtöbb fajtát, a mezei nyulat, s érthető okból a menyétféléket. A száraz magasréten a barna ásóbéka és a sordély él. Bolygatatlan löszfelszín ma már alig található (talán DT 14: 41 még ide sorolható).

VI. Alacsony vegetációjú, száraz puszta. Az Észak-alföldi hordalékkúp-síkság öldrzejzi középtájon egyedül itt találunk természetközeli állapotot mutató homokpusztákat, homokpusztaarétet és nagyobb rozsnokgyepeket (főalmás mellett - javaslatomra - a védetté nyilvánítás folyamatban van). Ezzel szemben alárendelt szerepet játszanak a szikes és a löszpuszták: lásd az általános leírás botanikai részét! Egyedül itt találtam meg a homoki gyík kis állományát. Ide tartoznak a megfelelő fiziognómiájú (aszpektus!) agrár- és gyomterületek is. A szikes fotokon a leggyakoribb a bibic, sokfelé a mezei pacsirta. Főként itt telepedett meg az ürge.

VII. Fás vegetációjúak. Csak az ültetett erdők jelentősek, homokon erdei-fenyvesek, akácok, kötöttebb talajon kőris, kocsányos tölgy, nemesnyár, vizek mellett fehér fűz. A cserjés-bokros aljnövényzet mindenütt csekély. Csumólcsősők, kertek, utcai fasorok. A varangyok és a zöld levelibéka itt kerülnek leggyakrabban szem elé. Ez a típusterület a leggazdagabb madárfajokban. Ezek egy része specializálódott, sztenotop (harkályok, cinegék, rigók, poszátok, fűzikék), másik részük csak félszkelőként igényli az erdőt, s táplálkozni kijár (ragadozók, galambok, számos odúlakó, varjúfélék, gébicsek, pintyfélék). Ugyanez mondható el az emlősfajokról is. Itt élnek a vörösfogú cickányok, az erdei egérfajok, másrészt itt épült katorékból jár ki a róka, s ide húzódik be az őz.

VIII. Antropogén környezet. Két csoportjukat lehet elkülöníteni. Az egyik a sűrűn álló, vagy tömbszerű épületek komplexe, ahol nagyfokú a zavarás is, azaz az emberi települések. A madarka számára - a fákhöz hasonlóan - ez főként félszkelőhelyet jelent. Így egyes, eredetileg odúlakók: csóka, seregély, valamint a verebek tartoznak ide. Ez a rohamosan fogyatkozó denevérek élőhelye, s zömmel itt élnek a patkányok és a görény. A másik csoportba az elszórta álló, izolált objektumok sorolhatók. Ezek környezete is zavartalanabb, s többnyire természetközeli, vagy agrárterület, amely körülmény a megtelepedő fajok összetételét is megszabja: kuvik, bubosbanka, fecskék, barázdabillegető. Az emberi építmények mellett fontosak a kavics- és homokbányák falai is, sőt olykor a patakok meredek partjai. Itt a gyurgyalagok és a partifecskék telepei találhatóak.

FAUNUSZTIKAI JELLEMZÉS

A következőkben a Tápió-Galga-Zgyva hordalékkúp-síkságon észlelt gerinces állatfajok számbavétele és rövid jellemzése kerül sorra osztályonként és rendszertani sorrendben. E lista természetesen nem tekinthető teljesnek, s a további kutatások szükséges voltára ezúton is felhívom a szakemberek figyelmét.

PISCES

- Umbra krameri: Lassan mozgó, tiszta vízű, homokos aljú, s növénydús szélű vizekben helyenként, kis számban él. Hasonló ökológiai igényét a Tiszántúl más vidékein is tapasztalhattam. 21, 40, 45.
- Esox lucius: Zömmel tenyésztett, gyakori faj. Természetes vizekben ritka. 1, 3, 21, 31.
- Rutilus rutilus: Patakok lassabb szakaszain gyakori, de halastavakban is előfordul. 1, 7, 13, 34, 36.
- Leuciscus cephalus: Mozgó vizekben gyakori, állóvizek közül a Lőrinci-tóban nem ritka. 1, 7, 13, 45.
- Scardinius erythrophthalmus: Kiszámú lelőhelyén is ritkának találtam. 31, 40.
- Aspius aspius: Tenyésztett, gyakori faj halastavakban. 1, 3, 31.
- Leucaspilus delineatus: Mozgó vizek növénydús széleiben helyenként gyakori. 7, 26, 28.
- Tinca tinca: Csak helyenként észleltem, kisebb számban. 31, 41 (Farmosi Nádastó lecsapoló csatornájában).
- Gobio gobio: A vidék mozgó vizeinek jellegzetes halfaja, de a tavakba is bejut. Csak a Zgyva-folyóban találtam gyakorinak. 1, 7, 13, 21, 31, 34, 36, 45.
- Pseudorasbora parva: A Tápió vízrendszer gyakori hala. 31, 34, 36, 37, 45.
- Chalcalburnus chalcoides mento: Vidékünkről csak Vásárhelyi adata (VARGA) ismeretes. 1.
- Alburnus alburnus: Kevés helyen, kis létszámban találtam. 1, 13, 31.
- Hypophthalmichthys molitrix: Halastavakban tenyésztett. 1, 3, 31.
- Hypophthalmichthys nobilis: Lásd előző fajt!
- Ctenopharyngodon idella: Lásd előző fajt!
- Blicca bjoerkna: Egyetlen példányát észleltem: 1.
- Abramis brama: Zömmel tavakban tenyésztett faj. 1, 3, 31, 45.
- Rhodeus sericeus amarus: A vidék vizeiben elterjedt, gyakori hal, 7, 13, 14, 28, 31, 34, 37, 45.
- Carassius carassius: Részben tenyésztett faj, amely a mozgó vizekbe is kijut. 1, 3, 21, 31, 40.
- Carassius auratus gibelio: Az előző fajról írottak erre is érvényesek, de ez gyakoribb. 3, 31, 37, 40.
- Cyprinus carpio: Tavakban tenyésztett faj. 1, 3, 31.
- Noemacheilus barbatulus: Szilárdabb homokaljú patakokban helyenként (időnként?) tömeges is lehet. Tavakba is bejut. 28, 31, 36.
- Cobitis taenia: Minden típusú vízben elterjedt, gyakori faj. 7, 13, 14, 20, 28, 31, 34, 36, 37, 40, 45.
- Misgurnus fossilis: Csak helyenként és ritkaságként találkoztam vele. 31, 40.
- Silurus glanis: Tavakban tenyésztett faj. 1, 3, 31.
- Ictalurus melas: Lásd előző fajt!
- Anguilla anguilla: VIGH adata ismeretes. 1.
- Micropterus salmoides: Tenyésztett faj. 1.
- Lepomis gibbosus: Főként halastavakba véletlenül bekerült faj. Nem gyakori. 1, 3, 20, 31.
- Lucioperca lucioperca: Tavakban tenyésztett faj. 1, 3, 31.
- Perca fluviatilis: Csak halastavakban találtam, ahová nagy valószínűséggel véletlenül került. Nem gyakori. 1, 3, 31.
- Acerina cernua: Lelőhelyén gyakori. 1.

AMPHIBIA

- Iriturus cristatus: Egyetlen példányát észleltem, bár valószínűleg gyakoribb. 41.
- Iriturus vulgaris: Lelőhelyein (szaporodóhelyek) gyakor. 29, 34.
- Bombina bombina: Szélesen elterjedt, gyakori faj. Nem ritka a var. viridis sem. Zömmel: 20, 26, 37, 41.

- Pelobates fuscus: Elterjedt nem összefüggő. Szaporodóhelyén (Farmos melletti vizesárkokban) több ezer is összegyűlik. 27, 41, 46
Bufo bufo: Egyetlen példányt észleltem. 17.
Bufo viridis: Észleléseim szerint nem gyakori, s elterjedése sem összefüggő. 3, 16, 20, 35, 41.
Hyla arborea: Gyakoriságáról a szaporodóhelyén észlelt közel ezer példány tanúsított: 41.
Rana arvalis wolterstorffi: Egyetlen adata kifejezetten meglepetés. Feltehetően gyakoribb faj. 30.
Rana esculenta: Helyenként gyakori, de sehol sem tömeges. 1, 34.
Rana ridibunda: Patakok, tavak szélében gyakori. 1, 31, 34, 45.

REPTILIA

- Emys orbicularis: Halastavaknál észleltem változó állományban. 31 (az itteni populáció mérete hazai viszonylatban is figyelemreméltó), 41.
Lacerta agilis: Nyílt és fás vegetációjú száraz típusú területeken egyaránt jellegzetes. 1, 10, 29, 30, 35, 39, 41, 43.
Lacerta taurica: Egyetlen ponton találtam kis állományát: 22.
Lacerta viridis: Homoktalajú vidékeken gyakori. 25, 32, 35, 43.
Natrix natrix: Tavaknál észleltem kisebb számban. 31, 41.

AVES

- Podiceps ruficollis: Ritka. 3, 31.
Podiceps cristatus: Egyetlen tavon észleltem kisebb állományát: 31.
Podiceps griseigena: Éveken keresztül megfigyeltem költési időben párban, ám fészkelését bizonyítani nem sikerült.
Ardea cinerea: Bár költési időben gyakran láttam, költése nem bizonyosodott be. (Farmosi Nádaszt?).
Ardea purpurea: Ritka fészkelő. 31, 41.
Ixobrychus minutus: Ritka fészkelő. 2, 31.
Botaurus stellaris: Néhány párja rendszeresen fészkel. 31, 41.
Ciconia ciconia: Vidékünkön meglehetősen ritkán találtam, bár teljes felmérést nem végeztem. Farmos körül több fészket is láttam.
Anas platyrhynchos: Szórványos fészkelő. 31, 41.
Aythya ferina: Ritka. 31.
Aythya nyroca: Szórványos. 31.
Accipiter gentilis: Szinte minden nagyobb erdőben költ. 2, 23, 32, 43.
Accipiter nisus: Költése valószínű, de fészket nem találtam. 24.
Buteo buteo: Nagyobb erdőkben többfelé fészkel. 3, 12, 24, 25, 30, 32, 33, 43.
Circus aeruginosus: Helyenként gyakori. 3, 31, 41.
Falco subbuteo: Kisebb erdőkben, helyenként egy pár él. 2, 41.
Falco tinnunculus: Kis akácligetben három pár költött: 41.
Falco tinnunculus: Szórványosan költ néhány pár. 4, 11, 16, 25, 41, 43.
Perdix perdix: Ritka. 9, 12.
Coturnix coturnix: Ritka. 11, 12, 22.
Phasianus colchicus: Nem gyakori. 32, 33, 43.
Porzana parva: Ritka. 31.
Gallinula chloropus: Ritka. 2, 16, 31.
Fulica atra: Változó számban él a tavaknál. 8, 41 ritka, 31 gyakori.
Charadrius dubius: Ritka. 3, 8.
Vanellus vanellus: Helyenként kevés költ. 2, 39, 41.
Limosa limosa: Helyenként ritka fészkelő. 15, 16, 39, 41.
Tringa totanus: Előző fajnál is ritkább. 2, 41.
Himantopus himantopus: Alkalmi fészkelő: 3. (SOLTI 1982-83 b.).
Burhinus oedipnemus: Alkalmi fészkelő. 33, 41.
Columba palumbus: Elterjedt faj, helyenként gyakori. 2, 10, 16, 24, 25, 30, 32, 41, 43.
Streptopelia turtur: Mindenütt előforduló, a fás típusú területekre jellemző, de nem túl gyakori madár.
Streptopelia decaocto: Lakott területeken rendszeres. Nyílt területeken akácso-
 rokban is fészkel.
Cuculus canorus: Erdőkben, nádasoknál rendszeres, de nem gyakori.

Tyto alba: Kutatásaim időszakában biztos költését nem észleltem. Régebben számos helyen élt. 11, 16, 26, 46.

Athene noctua: Szórványos, kis létszámban. 8, 12, 16, 31, 41.

Strix aluco: Költési időben észleltem, de fészket nem találtam. 43.

Asio otus: A számos nagyobb erdő egyikében sem találtam, egyetlen adata: 16.

Apus apus: Költését csak feltételezem: 2.

Merops apiaster: Csak kisebb telepei ismeretesek, de egyes költését is észleltem. Tóalmási telepét védelemre javasoltam. 2, 3, 9, 22, 24, 26, 28, 35, 43.

Coracias garrula: Szórványos. 22, 32, 41, 43.

Upupa epops: Gyakor, s zömmel a pásztorépületekben költ, de gyurgyalag-odúban is megtaláltam Tóalmáson. 4, 11, 12, 24, 32, 38, 41.

Jynx torquilla: Ritka. 8, 32.

Picus viridis: Szórványos és nem is minden erdőben él. 12, 32, 35, 43.

Dryocopus martius: Költése valószínű. 32.

Dendrocopos major: Rendszeres, de nem gyakori. 25, 32, 35, 43.

Dendrocopos syriacus: Egy pár költését erdőben észleltem. Elképzelhető, hogy lakott területeken is előkerül. 43.

Dendrocopos minor: Helyenként egy pár él. 30, 32, 43.

Galerida cristata: Településszéli ruderáliák jellegzetes madara. Rendszeres, de nem gyakori faj.

Lullula arborea: Homoki erdő irtásán és szőlő melletti ruderaliákon észleltem költését. Ritka. 35, 43.

Alauda arvensis: Agrárterületeken rendszeres, de nem tömeges. Homokpusztarétén is megtelepszik: 22.

Hirundo rustica: Épületek, építmények szélesen elterjedt jellegzetes faja.

Delichon urbica: Az előző fajnál ritkább. Tizenkét fészkből álló telepét is találtam: 41.

Riparia riparia: Zömmel kis létszámú telepei patakmederfalakban, homokbányákban található: 9, 22, 24, 36. Kavicsbányában több száz él: 8.

Oriolus oriolus: Szélesen elterjedt, nem túl gyakori faj fás vegetációjú típus-területeken.

Corvus corone cornix: Szórványos fészkelő. 3, 19, 41, 43.

Corvus frugilegus: Csak helyenként található kisebb telepei. 1, 2, 4.

Corvus monedula: Kevés helyen találtam, s csak Hatvanban gyakoribb. 2, 32, 41.

Pica pica: Elterjedt gyakori fészkelő, főként kisebb ligetekben, fasorokban.

Garrulus glandarius: Nagyobb erdők jellegzetes, bár nem gyakori madara. 30, 32, 43.

Parus major: Fás vegetációjú típus-területeken jellegzetes, gyakori faj. 2, 22, 24, 30, 32, 43.

Parus caeruleus: Előbbitől ritkább, zömmel nagyobb erdőkben. 4, 30, 32.

Parus palustris: A nemzetség legritkább faja vidékünkön. Költőfául a fehérynarat részesíti előnyben. 25, 32.

Aegithalos caudatus: Adata: 30. (Egy költőpár.)

Remiz pendulinus: Zömmel tavak szélein telepedik meg. 1, 24, 31, 34, 41.

Panurus biarmicus: Szórványos elterjedésű, de helyenként nem ritka faj. 31, 41.

Sitta europaea: Egy pár költését feltételezem: 32.

Certhia brachydactyla: Jellegzetes, bár kisszámú fészkelő. 25, 30, 43.

Turdus pilaris: 3: alkalmi fészkelő (SOLTI 1982-83 a), 41: költése feltételezett.

Turdus philomelos: Ritka. 25, 32.

Turdus merula: Helyenként gyakori. 3, 25, 32, 43.

Oenanthe oenanthe: Jellegzetes, bár nem gyakori faj. Épületekben, homokbányák partifecske-telepén él a zöm. 3, 6, 9, 22, 24, 41, 47.

Saxicola torquatus: Elterjedt, gyakori faj. Feltűnően sok él: 46.

Saxicola rubeter: Helyenként jellegzetes, nem ritka faj. 3, 34, 39.

Phoenicurus ochruros: Adata: 41. Egy pár költése valószínű.

Luscinia megarhynchos: Elterjedt, jellegzetes faj, de sehol sem gyakori.

Erithacus rubecula: Erdők jellegzetes fészkelője. 4, 25, 30, 32, 43.

Locustella fluviatilis: Adata: 3 (SOLTI).

Locustella luscinioides: Helyileg jellegzetes. 31, 41.

Luscinia melanopogon: Lelőhelyén nem ritka: 41.

Acrocephalus arundinaceus: Gyakori. 18, 31, 41.

Acrocephalus scirpaceus: Jellegzetes, bár nem gyakori. 31, 41.

Acrocephalus palustris: Adatai: 2, 4 (SOLTI).

Acrocephalus schoenobaenus: Elterjedt, de nem gyakori. 8, 16, 24, 31, 41.

Hippolais icterina: Helyenként jellegzetes, bár ritka fészkelő. 22, 25, 32.

Sylvia atricapilla: Fás vegetációjú típus-területeken elterjedt, de nem gyakori faj.

Sylvia nisoria: Előzőnél ritkább, s kevésbé elterjedt. 7, 15, 25, 30.
Sylvia communis: Lásd előző fajról írottakat! 3, 35, 41, 47.
Sylvia curruca: Adata: 33, egy pár.
Phylloscopus collybita: Erdőkben jellegzetes, bár nem gyakori faj. 22, 30, 32, 35, 43.
Phylloscopus sibilatrix: Előző fajnál ritkább. 30, 32, 35, 43.
Muscicapa striata: Zömmel erdőkben él kis számban. 4, 30, 32, 43.
Anthus campestris: A táj nyílt, száraz típusú területeinek jellegzetes fészkelője, bár nem gyakori. 2, 8, 22, 30, 39, 47.
Anthus trivialis: Erdők és ligetek jellegzetes madara, helyenként gyakori. 2, 10, 25, 32.
Motacilla alba: Lakott területeken, továbbá vizek mellett jellegzetes. 1, 2, 16, 41.
Motacilla flava: Nedves rétek jellegzetes madara. 2, 3, 22, 24, 39, 41.
Lanius minor: Sokfelé, de csak kis létszámban él. 11, 22, 24, 34, 46, 47.
Lanius collurio: Sokfelé megtalálható, de nem gyakori. 3, 32, 34, 41.
Sturnus vulgaris: Szélesen elterjedt, gyakori faj fás vegetációjú típusú területek mellett épületekben is.
Passer domesticus: Lakott területek gyakori madara.
Passer montanus: Lakott területek és erdők jellegzetes, de nem túl gyakori madara. Költését héja fészkekben is megfigyeltem.
Coccothraustes coccothraustes: Nagyobb erdők tipikus, bár nem gyakori fészkelője. 25, 30, 32, 43.
Carduelis chloris: Előző fajnál ritkább, s kevésbé elterjedt faj. 8, 32, 34, 43.
Carduelis carduelis: Elterjedt, de nem gyakori.
Carduelis cannabina: Homoki szőlők, gyümölcsösök és bokrosok jellegzetes, bár kis létszámú fészkelője. 22, 35, 36, 47.
Serinus serinus: Lakott területeken kevés él. 1, 2, 16.
Fringilla coelebs: Fás vegetációjú típusú területek gyakori madara.
Emberiza citrinella: Előzőnél ritkább, s kevésbé elterjedt. 25, 30, 32, 43.
Emberiza calandra: Száraz rétek, ruderáliák nem gyakori fészkelője. 2, 15, 22, 26, 47.
Emberiza schoeniclus: Tavak nádasainak jellegzetes madara. 8, 31, 41.

MAMMALIA

Erinaceus europaeus roumanicus: A vizes-nedves típusú területek kivételével mindenhelyütt gyakori, főként lakott helyek kertjeiben.
Sorex minutus: Lelőhelyei: 6, 11 (itt gyakori), 26, 36.
Sorex araneus: Elterjedt faj. 6, 16, 26, 36, 42, 46. Nedvesebb helyen gyakori: 11
Neomys anomalus (?): Adata: 31.
Crocidura leucodon: Gyakori. 6, 11, 26, 42, 46.
Crocidura suaveolens: Előzőnél némileg ritkább. 6, 11, 26, 42, 46.
Talpa europaea: Szélesen elterjedt, gyakori faj.
Myotis oxygnathus: Adata: 26 - egy élő példány.
Plecotus austriacus: Kis számú és csak helyenként található. 16, 18, 26, 33.
Eptesicus serotinus: A tél legjellegzetesebb, s legnagyobb állományú faja. Menynyisége azonban óriási mértékben lecsökkent. 2, 11, 16, 18, 22, 24, 26, 33, 36, 38, 46.
Nyctalus noctula: Adata: 38 (TOPÁL). Magam nem észleltem.
Nyctalus lasiopterus: Adata: 38 (TOPÁL) - egy elpusztult példány.
Lepus europaeus: Helyenként, kisebb állományát találtam. 4, 8, 30, 32.
Citellus citellus: Szigetszerű elterjedésű, helyenként gyakori. A homokpusztákon élők aknáikat - ellentétben a sziken, löszön élőkkel - a felszínnel kis szöglet bezáró, ferde irányban építik, védekezésül az állandó omlás ellen. A nyílás körül folyamatosan szétteretett friss homok is ezt igazolja. 22, 24, 35, 47.
Cricetus cricetus: Agrárterületeken elterjedt, gyakori faj. 9, 11, 22, 26, 33, 41, 42.
Arvicola terrestris: Vizek mellett jellegzetes. 26, 31, 38, 41, 42.
Pitymys subterraneus: Szigetszerű elterjedésű. 26, 42. Helyenként gyakori: 41.
Microtus arvalis: Elterjedt, sokfelé tömeges. 6, 11, 26, 32, 33, 36, 38, 41, 42, 43, 46.
Ondatra zibethica: Adata: 41.
Micromys minutus: Szórványos előfordulású és sehol sem gyakori. 6, 11, 41, 42.

Apodemus flavicollis: Csak néhány lelőhelye ismeretes, de ott is ritka. 6, 11, 32.
Apodemus sylvaticus: Adata: 43.
Apodemus microps: Sokfelé megtalálható, zömmel gyakori faj. 6, 11, 26, 41, 46.
Rattus rattus: Egy évesnél nem régebbi lyto köpethől került elő két példány koponyája: 11.
Rattus norvegicus: Elterjedt, gyakori faj. Sokat láttam: 2, 6, 24.
Mus musculus spicilegus: Szélesen elterjedt, gyakori faj.
Vulpes vulpes: Megfigyelt kotorékai: 32, 41, 43. Másutt is gyakran látható.
Mustela erminea: Adata: 41. A Mátra Múzeumban 1947-ben gyűjtött példánya található: 2.
Mustela nivalis: Szórványos előfordulású, ritkább faj. 4, 41.
Mustela putorius: Elterjedt, s az előző fajnál gyakoribb. 2, 27, 37, 41.
Mustela putorius eversmanni: Adata: 41.
Lutra lutra: Tavak ritka vendége. 31, 41.
Felis silvestris: Egy példánya található a Mátra Múzeumban. 2.
Sus scrofa: Adata: 41. Itt gyakran előfordul.
Capreolus capreolus: Csak helyenként található kisebb állománya. 32, 35, 41, 43.

IRODALOM

- BENEI, B. (1985): Adatok a Faunisztikai Szakosztály irattárából. X. Madártani Tájékoztató, 1985. január-március, p.47.
 CSERESZNYE, É., SÁGI, O. (1986): Ugartyúk (*Burhinus oedicnemus*) fióka felnevelése és visszavadulása. Madártani Tájékoztató, 1986. január-március, p.22-24.
 ENDES, M. (1987): A Gyöngyös-Tarna hordalékkúp-síkság gerincesállat-világa. Fol. Hist.-nat. Mus. Matr. 12:
 FÖLDI, E. (szerk.) (1980): Magyarország Földrajzinév-tára II. Heves-megye, Pest-megye, Szolnok-megye. Kartográfia - Budapest.
 GOZMÁNY, L. (1979): Európa állatvilága hétnyelvű névszótár I. Akadémiai - Budapest.
 KERTÉSZ, L. (1986): Gyurgyalag (*Merops apiaster*) és partifecske (*Riparia riparia*) fészkelőhelyek felmérése 1985-ben a Gödöllői dombok-Tápióság területén. Madártani Tájékoztató, 1986. január-március, p.36-39.
 MERCSÁK, L. (1980): A vetési varjak fészektelepeinek összesítése az 1979. évről. Madártani Tájékoztató, 1980. július-szeptember, p.8-12.
 MÖDLINGER, P. (1979): Az ugartyúk (*Burhinus oedicnemus*) előfordulása és ökológiai viszonyai Magyarországon. Aquila, 85: 59-75.
 PÉCZELY, Gy. (1969): Az Észak-alföldi hordalékkúp-síkság éghajlata. In: MAROSI, S., SZILÁRD, J. (szerk.): A tiszai Alföld. Akadémiai - Budapest.
 SCHMIDT, E. (1969): Adatok egyes kisméretű fajok elterjedéséhez... Vert. Hung. 11. (1-2): 137-153.
 SCHMIDT, E. (1974): Über die Verbreitung und Wohndichte der Kleinwühlmaus... Vert. Hung. 15: 45-52.
 SCHMIDT, E. (1976): Kleinsäugerfaunistische Daten aus Eulengewöllen in Ungarn. Aquila, 82: 119-144.
 SOLTI, B. (1982-83/a): A fenyőrigó (*Turdus pilaris* L.) újabb fészkelései Heves-megyében. Fol. Hist.-nat. Mus. Matr. 8: 181-182.
 SOLTI, B. (1982-83/b): Gólytöcs költési kísérlete Hatvannál. U. o. p.180.
 SOLTI, B. VARGA, A. (1984): A Mátra-hegység hüllő faunája. U. o. 9: 129-139.
 SOÓ, R. (1964): A magyar flóra és vegetáció... I. Akadémiai - Budapest.
 SZÉKELY, A. (1969): A Tápió-Galga-Zagyva hordalékkúp-síkság. In: MAROSI, S., SZILÁRD, J. (szerk.): A tiszai Alföld. Akadémiai - Budapest.
 TOPÁL, Gy. (1976): New records of *Vespertilio murinus* Linnaeus and of *Nyctalus lasiopterus* (Schreber) in Hungary. Vert. Hung. 17: 9-14.
 VARGA, A. (1981): Vásárhelyi István gyűjteménye a Miskolci Herman Ottó Múzeumban. (III. Mollusca - Pisces). Fol. Hist.-nat. Mus. Matr. 7: 71-79.
 VÍGH, J. (1985): Százhusz horgászvíz. Mezőgazdasági- MOHOSZ, Budapest.
 ZÓLYOMI, B. (1969): Az Észak-alföldi hordalékkúp-síkság természetes növényzete. In: MAROSI, S., SZILÁRD, J. (szerk.): A tiszai Alföld. Akadémiai - Budapest.

Dr. ENDES Mihály
 4032 DEBRECEN
 Péchy út 23.